

Karjalan eräntäyhti esihistoriasta 2000-luvulle - Ajatuksia kirjahanikkeesta

Tuija Kirkinen
Helsingin yliopisto
tuija.kirkinen@helsinki.fi

KARJALAN ERÄPERINNE

Luovutetun Karjalan metsästyksen ja kalastuksen kulttuurihistoria

- Teos julkaistiin alkuvuodesta 2020
- Julkaisija: Kuparsaaren metsästysseura ry
- Kustantaja: Maahenki
- Rahoitus: karjalaiset säätiöt
- Lisätietoa Reijo Oravan esityksessä

Toimituskunta ideoi ja päättää

- Kuparsaaren metsästysseura
- Suomen metsästysmuseo
- Suomen Kalastusmuseo
- Karjalan Liitto

Millainen kirja?

- Kirjan tarpeellisuus
- Alue- ja aikarajaukset
- Populaari tietokirja
- Tavoitteena monipuolinen lukijakunta

Sisällysluettelo

Johdanto: Karjalaisen eräperinteen historiasta	7
I Riistametsien ja kalavesien lumo	11
Eläimistön varhaisvaiheita voidaan seurata jääkauden päättymisestä lähtien / <i>Kristiina Mannermaa & Hannu Lehtonen</i>	12
Pyynnin jäljet maisemassa: pyyntikuoppia ja kalamajoja / <i>Jouni Taivainen</i>	24
Kalevalankielisissä erätarinoissa kaikuja menneisyydestä / <i>Joonas Ahola</i>	34
II Pynnin monet muodot	45
”Yleensä mikä tuli vastaan, mehtätettiin”. Lähiruokaa metsistä / <i>Heikki Lehikoinen</i>	46
Suurriistan pyyntiä / <i>Heikki Lehikoinen</i>	52
Susisurmat otsikoissa 1800-luvulla / <i>Kaarlo Nygren</i>	60
Muutoksia riistanisäkäskannoissa / <i>Tuire Nygrén</i>	62
Pyyntiä pyssyllä ja paulalla. Pyyntivälineet ja aseet / <i>Jukka Peltonen</i>	68
Rohkea ja sitkeä karjalankarhukoira jatkaa ikiaikaista koiraperinnettä / <i>Suvi Viranta-Kovanen</i>	76
Karjalan kalarannat ja -rikkaudet / <i>Ari Lappalainen</i>	78
Kalastusveneet / <i>Ari Lappalainen</i>	90
Kalanviljely käynnistyy / <i>Ari Lappalainen</i>	91
Laatokannorpan pyynti / <i>Pekka Allonen</i>	92
Minne katosivat hyljekoirat? / <i>Kristiina Mannermaa & Suvi Viranta-Kovanen</i>	96
Heikki Reenpää metsästi hirviä ja peuroja sotilaiden ruuaksi / <i>Lauri Kontro</i>	98
III Ylellisyyttä ja elämyksiä	103
Turkiksia kauppaan ja kotiin / <i>Tuija Kirkinen</i>	104
Helmien hohtoa / <i>Jukka Peltonen</i>	110
Metsästyshaukkoja kasvatettiin Karjalassakin / <i>Jukka Peltonen</i>	117
Vuoksen lohien urheilukalastus / <i>Jorma Tiitinen</i>	120
Hiitolanjoen kaikki kolme koskea ennallistetaan viimein / <i>Pertti Siilahti</i>	127
Karhunkierrosten myynti käynnisti metsästysmatkailun / <i>Jukka Peltonen</i>	128
Karjalan ilveksiä pyydystettiin Korkeasaareen / <i>Pekka Allonen</i>	135
IV Metsästys- ja kalastusyhteisöt ja lainsäädäntö	137
Kalastusoikeuksien ja sääntöjen ristiaallokoissa / <i>Ari Lappalainen</i>	138
Karjalan kalastusyhteisöt / <i>Ari Lappalainen</i>	144
Metsästystä säädeltiin laeilla ja sopimuksilla / <i>Jukka Peltonen</i>	146
Itä-Karjalan metsästysolot 1941–1944 / <i>Jukka Peltonen</i>	150
Metsästysseurat Karjalassa 1873–1944 / <i>Pekka Allonen</i>	151
V Karjalainen eräperinne jatkuu	163
Siirtokarjalaiset uusilla kalavesillä / <i>Ari Lappalainen</i>	164
Karjalainen eräperinne osaksi kanta-Suomen metsästyskulttuuria / <i>Reijo Orava</i>	166
Tämän parempaa ei ole! Itäisen ruokakulttuurin erityispiirteitä / <i>Hannu Lappalainen</i>	174
Luontoretelle Karjalaan / <i>Pertti Siilahti</i>	180
Viitteet.....	190
Lähteet.....	194
Liite 1. Luettelo luovutetussa Karjalassa toimineista metsästysseuroista 1873–1944 / <i>Pekka Allonen</i>	200

Pyyntiä pyssyllä ja paulalla. Pyyntivälineet ja aseet.

Jukka Peltonen

Käsijousesta piilukkopyssyyn

Tuhansien vuosien ajan erämiehen tärkein pyyntiväline oli jousi. Jousen tehoa opittiin jo varhain lisäämään valmistamalla kaari useammasta eri puulajista. *Kalevalan* kuvauksesta käy selvästi ilmi myös Joukahaisen jousen olleen ns. yhdistetty jousi: "Iske nyt koivuinen sakara, petäjäinen selkä lyö'ös." Tosin runon alussa jouta kuvataan rautakaariseksi, joten runossa on sekoittunut kaksi jousityyppiä, käsi- ja jalkajousi. Ainakin Vienen Karjalassa käsijousi säilyi käytössä 1700-luvulle asti, kuten ilmenee J. Fr. Ca-
janin⁵⁸ Kivijärveltä tallentamasta kuvauksesta:

Käsijousi ei ollut minkähänäköistä, kuin selkä ta jänne. Piettihi sauana käyessä. Näpissähe wain piti sen wasaman nenän, sen kera tempasi, laski nuolen. Selkä oli wälistä ulospuolella koivunkylestä, sisäpuolella pajusta; peät wuoltu, jotta yhtäläisesti käkristyisi. Ne oli nilatuohella hienolla keäritty toinen toiseese kiinni – ei mitänä rihmoa – pikie pantihi keskelle, jotta tarttuisi kiinni toinen toisee-
se. Varsijousta piettihi parempana.

Teräskaarinen varsi- eli jalkajousi oli käsijousta voimakkaampana tehokas metsästys- ja sota-ase. Se oli kuitenkin käsijousta hitaampi virittää ja hankalampi kuljettaa metsästysretkillä. Jalkajousia valmistettiin Karjalassakin viimeistään

1500-luvulla, esimerkiksi vuonna 1546 toimitettiin Äyräpään kihlakunnasta veroina jalkajousen tukkeja, mahdollisesti Viipurin linnan aseseppe-
en käyttöön⁵⁹. Karjalassa jalkajousi säilyi metsästyskäytössä tuliaseiden rinnalla ainakin 1800-luvun alkupuolelle asti. Varsinkin oravajahdissa se oli käypä väline eikä kuluttanut kallista ruutia ja lyijyä. Vielä vuonna 1894 pääsi I. K. Inha⁶⁰ Vienen retkellään kuvaamaan jalkajousen varsia Suopassalmella ja vanhan nuoliviinin tylppäkärkisine oravanuolineen Paanajärvellä.

Varhaisimmat tuliaseet metsästyskäytössä olivat ruotsalaisista tai venäläisistä sotilasmusketeista muunnettuja rihlaamattomia, suustaladattavia piilukkopyssyjä. Aseiden jopa 20-mil-
linen palloluoti soveltuikin hyvin karhu- ja peurajahtiin. Paikalliset sepät valmistivat yksinkertaisemmalla laukaisukoneistolla varustettuja ns. sieppolukkotyyppisiä piilukkokivääreitä, joissa oli taottu kahdeksankulmainen, rihlattu piippu. Rihlauksen ansiosta aseiden tarkka kantama oli pitempi kuin sieppiäpiippuisissa musketeissa. Aseiden kaliiperi oli kymmenisen millimetriä, karhu- ja peurapyssyissä yleensä vähän enemmän, lintu- ja orava-aseissa vähemmän. Karjalaisten sieppolukkokiväärien erityispiirte-
teenä on usein hieman levenevä, messinkiupotuksin koristeltu piipunsuu. Muutenhan eivät karjalaisetkaan kansanomaiset aseet juuri koristeilla komeilleet.

Suustaladattavan ase-
en lataustarvikkeita met-
sä-
mies kantai nahkahihnassa kaulallaan. Nämä kaulaneuvot tai pyssynporohkat (venäjän sanasta poroh, ruuti) muodostuivat tavallisesti sarvesta tai linnun sulkakynästä tehdyistä ruutimitoista, nahkaisista nalli- ja luotikukkaroista sekä ruutisarvesta tai -pahkasta. Pyöreä, litteä, rautaisella jousitetulla sulkimella varustettu ruutipahka on erityisesti karjalainen esinetyppi, jonka esikuva-
na on ollut keskieurooppalainen 1500–1600-luvun ruutisäilö. Kaulaneuvoihin kuului myös rautainen piikki ase-
en sankkireiän puhdistusta varten sekä joskus myös ruuvimeisseli.

Karjalaiset metsästäjät olivat usein niin kiin-
tyneitä piilukkopyssyihinsä, että niitä käytettiin monin paikoin vielä 1900-luvun alussakin. Ase-
kehityksessä piilukkoja seuranneet nallilukkoi-
set aseet eivät saavuttaneet karjalaisten pyynti-
miesten suosiota. Suistamon-Suojärven seudun kansanmetsästäjien aseista kerrottiin *Joulukuusi-*lehdessä⁶¹ vuonna 1890 seuraavaa: "Rahvaan ampumaneuvot ovat mitä alkuperäisintä laatua; piilukkopyssyt ovat täällä yleisimmät, nallipys-
syä useimmat halveksivat, koska se naksah-
taa niin kovasti, jollei latinki laukea." Yksi kirjoit-
tajan metsästystovereista oli jopa muuttanut

Suustaladattavan ase-
en lataustar-
vikkeet eli pyssynporohkat. Koivun-
pahkasta tehty ruutipullo, nahkaiset
luoti- ja nallikukkarot sekä lehmän-
sarvesta tehty ruutimitta ovat olleet
käytössä Suojärven Salokylässä.
Kuva: Suomen Metsästysmuseo.

Kiitos!